

Landskap: Småland ö.
Kungs m. fl.

Upptecknare: Anna Svartberg, Huskvarna

Härad: Diverse.

Berättare: olika personer; se uppt. bladens
bakside!

Socken: "

Berättarens yrke:

Uppteckningsår: 1961-63

Född år i

II

Barnets vård och uppfostran under förskoleåldern.

s. 51-95.

LUF 98

(Teckn. sid. 27, 100-107;
fotoogr. sid. 108 - 117.)

OBS!

Häradee och socknar på ryggt-bladet
bakside blir kunderlidas, eftersom upptecknarens
arbete uppgifte inte alltid stämmer.

Skriv endast på denna sida.

ACC. N.R M. 16134:51.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Gången den var klenoden i hemmet. Om barnen var på denna, så blev det ligg och kamor i långa rader. Och då man hade kammar och finrum, så var det ingen plats där barnen fick vara. Nu i dag finns det finrum som inte fyller någon funktion annat än som förvaringsplats åt möbler, och då husmodern öppnar dörren för att säga: "Titta här jag har det!" Jag menar inte nu, s. k. finrum på landsbygden, där de ha särskild funktion. utan här; stan.

Mor hade till sig över barnen, men oftast var det en mormor eller annan äldre anhörande som skötte det, ty det var så mycket annat arbete som den yngre kvinnan kunde göra, dagsverke på hennes gärden m.m. och sällan som ej den äldre orkade med. Om hage och sele om gåstolar skrev jag om i 114, tycker mig minnas det.

Bjällra på barn vet ingen något om.

Artsighet impräntades. "Va ni gör, så få inget än så litet, fråga fört, ty börjar man med en knappr nål, slutar man med en silver skål (samma hördes nev i Sk.-Tranas) Böj vidjan då den är grön, så blir den både fager och skön." Tjatde berättarens, såväl som upptecknarens mödrar.

Din vilja sätter i röret, sådes också lika, men i Skåne var det även: "Min vilja är ditt ja."

På kvällarna skulle barnen säga: godnatt far,
godnatt mor. på morgonen kvälvade det.

Gick barnet något åtende, man skickade väl
helsl de stora förstass. Knacka på dörren,
skycka av mossan, nicka, ha mossan i handen
och där stod man och snurrade runt, runt
med mossan, innan för dörren. Sulle hälsa o be
ati få låna en kaka brö. Far sullen (eller vi sullen)
fröra te kvarna i möra, eller den och den dan

"Vässt far i de. Va gör era kärä i da? (eller karar)
m. m. frågor, det var mest som om man var
tidninga som kom. Man kunde också få en
kaka mell eller brun sockerbit. Plättia, eller polkagris.
Jädans fick man annars då de (varit) i stan eller
på marken, elles om man varit så dockig att
det ansågo behövras en belöning.

I från halasen fick man kakor, kärna på som
mor stoppat i den stora kyolfickan och konfekti
som man hade vid bållopp och begravnings gömdes
hem till barnen. (Jag har själv fått en sådan svart och
vit kaka mell i Skåne-Tidens 1914 utgåva)

Håret. fotografier visar hur det var kommat.

Flickorna skulle ju ha långt hår, fläta, men till fint skulle det vara utslaget, men det var bråstan högfärd att ha det så. Sina flickor hade dock inte alltid så långt hår än det kunde flätas.

Pojkarna i Bromma skugan hade alltid håret kämmat och klippt liksom i lugg, sen en bena på vardera sidan,

och hade så hela livet. Bes. Svensson har det fortfarande.

Vid cekelskifte och framåt 1920 talet hade pojkarne oftast långt hår ned på atlarna, ända till ferierna ändem och så här klippt lugg. i en del fall till 1930 talet, till mammornas glädje och pojkarne silska.

Det skulle barn ha, och hade förr, de bopade huvudvärk, sade man. Barnet var ejekt om inte ens lössen hivdes hos det. Men man försökte dock med olika medel att få bort dem, men först sedan det blivit bättre med vatten och värme, såväl och högre standard, men tid med barnen, har skyran försvunnit.

I lantskolorna på trelio - fjortio - femtio talet, förmodligen även i staden (i förtöjning i en del skolor kämmades barnen)

man behövde besöka med skyran.

man använde fotogen, finkam och bricka, sabbadill åtterka.

Hårvården var inget problem i berättacens barne-
hem i Bomma torpet. (berättacens eget hem)
Men en generation senare i början på detta
seklet i Flus kvarna. Här var sysselenigen
under mäliga bostäder: "Josephahuset". Prästegårn
där lungrot och nägglöss regnade.

Man kunde stycka eld på en sticka
mitt i natten, på golvet, väggarna,
sängen, överallt skimrade det och
fullade, som om man huvet ut en
kruka krosor / linor/

Och det var ett verkligt problem med
huvudlössin och flickornas långa hår.

Ett par högre tjänstemän stod och pratade med
varandra vid "Prästegårn", ett par flickor kasta boll.

Ett av tjänstemännen sa till ena flickan:
"lyft på din flåta, hon gjorde det. Den lång a tjocka
flåtan var alldeles mit fläckig: är detta möjligt? si
den ene tjänste mannen.

ACC. N:R M. 16134:56.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"Akta dig sotaren kan komma och ta dig." "Så låt det ofta man skrämdé även barn med, gesällen, länsman, brunns eller källegubben,

Sotare fanns ej på landet, man visste nog föga om dessa yrkesmän, men de var ju svarta och de figurerade i en del sagor som man kunde berätta för barnen, ibland i skyrningen någon helgdags kväll.

Man kunde till och med säga om ett nyfött barn att sotaren kommit med det, (som om bytte med storken, eller barnmorskan som lämnat det hem)

I en familj ifrån Tvarnårum skrämdes barnen med järnmara, det är möjligt att det var i senare tid vid rektakelskifte åren 1910 s. (Edith Ljunghson p. 1877) hos humres barn.

Man skrämdé barnen för vargen. Spöken.

"De sa inte sätta och grava di i hornet, för då kommer kråkan och hackar di." (nåsan)

Inte vissla, absolut ej. Alla man frågar har varit förbjudna detta. Det var 'den ondes heta'. Och han kunde komma om man kalla de, "och ta dig." På 1950 talet var det en äldre man som födde en tonårig flicka vissla en populär melodi en dag ute i härdgården medan hon svarade. Detta tyckte den gamla var hemskt. Den unga flickan hade dock inte en aning om att det kunde vara farligt eller farande. Inte svara. av samma orsak förrasten står det i budet. En flicka i en torparken för en årslo i sen; slock sa: "Di djävulerna har fått mina äpplen. Mannen rivas till: "Står du och åkalla jätten, inte bara en utan flera, vill du då de ska komma hit." Hon slog och luggade och det blev en sorgns dag för flickan, först de åtriadda äpplena som hon själv fått på herrgården gönd och sprat, som sagt kommit åt sig opp, och så syk tillika.

ACC. N:R M. 16134:58.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Om barn gjorde grimaser, sades de "vånga rov", om de lekte med eld, vilket ^{de absolut ej} skulle göra, fingo. Så sades att de kissade mer sig.

De fick ej hålla i en stols karm och smurra runt med stolen, förr då fick de stolssteget i ögat. Stolssteget eller onda här var en stols vägelbildning på ögonstocken.

Man fick ej gräva in med händerna; örena pölar och källor, ty då fick man onda bättet i fingrarna, ty onna biken bet sig fast i fingret och det blev inflammat och bland maskas tagas bort. Onna biken är en lång (i dem ung.) smal grå mask. Föronen blev nötko, om de ej hälades.

"Men i Dummeeå plantmetade vi med en frö (gröda) på reva" - - -

Och i brunnen och Källan lurade Kalle gubben, som kunde få barnen som lätade sig förlängt fram, inte leka begravning.

Koppta leksaker hade man knappast i de små hemmen. Och i de hem de fanns, stod de som prydnad eller låg i någon byrålåda för att tagas fram och visas om någon kom på besök.

I det stora rummet, som ofta stugan bestod av, kunde tre fyra åringar och äldre åka med sbyrstolarna på golvet i flisorna rök. En väv kunde då ha sina små saker eller i en låda, som stöts in under bänken. På sommaren i vedskjulet eller i bagården.

ACC. N:R M. 16134:60.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Föräldrarna brukade just inte leka med barnen. Far kunde dra en historia någon kväll, då han, det var vanligt vinter kvälls arbete att bota vantar, mor hade så mycket annat arbete. Men Bengt-Pelle satte och bötsade vantar. Tills dit "innerbranningar", skinnlappar på handens (vantens) insida, så att de blev starka och varma.

Historierna var inte barnas gos. Man läste inte sagor för barnen då de skulle sova bättre. De låg nästan till de började skolan hos mor i sängen där var en hyggigt och helgd i detta fönster om man låg skarfölls) att få ligga där.

Berättarom aftenbön var denne (det var hennes broders)

"När jag tröñ till sista gä, och mitt öga sluta fai
Fader, så en ängel då, vid min sida väntigt stå".

Det hennes hade alla barnen var sin aftenbön
som de läste varje kväll. Berättarom var denne:

"När jag lägger mig att sova, skydda mig o Jesu mild.
(Systers, augusta): Lyckan kommer, lyckan går - - -
samt; Det barn som älskar Gud. - - -

Dessutom lästes Gud som havet och, det gav en ängel
Kring varit hus, och överallt i dessa trakter,
Nem man frågar, ha dessa två böner varit mest
använda, men det gav en ängel, blev till slut modern, och
läses ej längre. I Skänstad: modern lärde sin son Gud som havet.

Innållt läste han den varje kväll. Han växte upp och blev man.

En kväll sättrade modern höra: "Dåser du din store döse, Gud
Som havet." Ja, på sonen / Som ej var fäst / du har ju ej älv läst mig
och annars kan jag ej sonna." "Ja, då kan du sitta med ditt Gud s. h.
fryste modern förargad

På fjugotale läskes nu barnen i flera dema
lilla böñ, samt eller om väckande med Gud som
hover.
(Flura Frostas härad Skåne.)

"När jag lägga mig till nu, [blond fönder, handbarnsfamilj
liksom fageln i sitt bo.]

Låt en ängel mig bevara, från aesi ont
och från all fara.

Mor och far och syskon sma'

de i nåd till dem också

Jung och frike, slott och bygda

Gode gud, dem alla skydda.

Här, på annan tid i Visbafakten

har Tryggvarökan, som barn säger, eller

"Tryggare kan ingen vara än guds lilla barnaskän"

varit en mycket populär affonböñ och är

väl ännu i de hem, där de läser affonböñ
med barnen. Man kan säga att den ersättts; Det gick em

Bordsbörer på № 20 Skåne-Franös.

Den gamla som farmor läste och även mina föräldrar,
eller min far denne:

I Jesu namn giv vi till bords. Åta, dricka på Guds ord,
Gud till era, oss till gagn, på vi mat i Jesu namn.
Amen.

Senare modernisades bordsbörnen. Det blev sen barnen
börjat skolan, då läste vi: I Jesu namn till bords väga,
väl signa gud den mat vi få. amen.

Efter maten: För mat och dryck dig varo bort.

O Gud lär mig i kon att hålla dina bud.

Aha varo Gud Fader, ora varo Guds son,

ora varo Gud den helige Ande.

Tack Herre Gud för maten, Amen.

och: Tack för maten, till förfäderna.

och här i Vista efter maten: "Tack gode Gud för maten."

Även nu, ålminstone på landet, öster i religiösa hem
har i psan, på barn läsa: "Gode Gud välsigna maten!"

Affon böñ med barnen. God som hona, och denne var den vanligaste
 i Falsterbo. Berättarens mor, som var ifrån ett litet lantbruk
 Appla gård, i Hjälmseryds socken, brukade läsa
 denne böñ med sina barn. (även i Dommaryd läste de gamla
 denna böñ)
 Dei gick en angel
 kring värñ hus. alternativ: tolk förgyllda ljus
 Han hade tre förgyllda ljus
 Han bar en bok uti sin hand
 alternativ: såvadra ut till stanans land.
 Ja sova vi i Jesu namn.

(Man säger, att denne böñ används inom christianismen nu.)

Denna böñ minnes också berättare Carl Svensson,
 ifrån Järstorps socken, som
 ibland läste denne för barn ^{för barn bönen} hem, sittande
 ifrån Låred i Västergötland, och skarnde
 hos dem någon vecka i taget. Och i:

J Ölmstad i hemmen i berättare A. Ivarburgs barndom
 och hans morfaröldra hem lästes samma böñ, berättar:
 "Barnen, måstan si smärt de kunde tala, läerde sig härdt denna böñ."

Poem på Nummer 20 i Skåne-Tranås.

Farmor påste: Jesus gick till örtagård / före i insteckad. /
Mor läste - och barnen. Gud som han. Det barn, som fruktar
Gud, och lyder mor och far, det alra bästa hopp om all sin framtid
har. Lik blomman, sin vär, vars knopps skall frukter bär.

dess äder blir beprydd med veti och dygd och råa, amen.

Väl signelsen och Fader vät. Egentligen skulle man kanna
dessa bärnor innan, man började skolan, gärna synda bekän-
nelsen retesa. Ty den var viktig, väldigt viktig. Den har
jag talat tusentals gånger i min lidigaste ålder, tills jag låg

där och spände mig som den värsta bon. Sen blev det psalmer.

"^{Jag min stora ryddas skräck} Här jag känkts fullt och ömt, om min svaga lika dödt. Eller finner
du mig Herre lika syndig om ej väre." "Nu harer denne deg,

allt efter guds felzag. m. m." Ty min moder var en from karlma.

Psalm boken var den ^{och mägen enda gång} bok. Vi läste även ; denna
skrivena, morgon och afton böner. Fast i regel slapp man
om morgonen, då' det var så många andra räker
som skulle göras. men sågon gång, då' det var särifickvilara.

Saga i Smödbyn.

Berättarnas morfar brukade berätta denna saga för barnbarna.

Fästmön satte i säll hem och väntade på sin fastnans. Då knackade det på dörren och fastmannen stod utanför med sin häst vid hagnan och frågade om hon ville rida ut på en tur. Hon ville ~~det~~. Hon lyfte upp henne framför sig på hästen och det var ivag.

Hon sa till henne: Månen rider på häll,
Den döde rider på säll, är du ej nädd min van
"Kå-hå", sa flickan och de red ett stycke till.
Fästmannen synde det samma igen och fick samma svar. Till slut var de framme

på parken i den och han frågar på nytt,

och då var flickan förskrött.

(Axel Blomdal död 1931) I det hemmet berättades också om bockarna Bruse.

Jönköp. Leksaker av bläck. hjul av flyg eller
 hem. Endrig berättaren skall de vara gjorda
 i Jönköping. Brödtrådans farmoder, hon var född
 25/3 1853 Charlotta Johansson, som född
~~Hedström~~, som fanns anig, hade hon plats i en affär
 som hade allt möjligt att sälja, även
 leksaker. När hon slutade där, fick hon ett
 par leksaker som minne. En liten soffu i
 empirestil och ett par stolar i samma stil.
 Samt avitade bläckleksaker. där står
 75 på den ena och 1 person! på den
 andra. Detta går ut jag misstänker att
 leksakerna är av senare datum än som
 uppgivits för mig, därrda ej det skall
 vara dater eller skilling, det är så ofördigt.
 (Ovanstående — Stämmer med det exakta året 1858.)

Fast det hotliga är att hon har, sedan hon blivit gift
 fått dem med hem till barnen vid något besök i
 affären. (Efter kontroll, är det förstått riktigt.)

Barnfotografier.

Nummer eli visar Axel Swanberg i spå och eli halvårs-
aldern. Det är taget i Gräma 1877 ev. 1878, för
att skickas till modern i Boston. Hon var ogift
da, och sonen hette vara barnens lille bror.

Nummer hā togs också senare, så
då modern i Amerika ville se, hur han växt.

Hon hade skickat dollar till nya kläder och
fram för allt till en ny mössa, som inköptes
för detta mycket högtidliga tillfälle, att fotogra-
feras. Det var ej vanligt att fotografera de
mindre barnen, och det är inte många

om barnsport, som finns från denna tid.
I hān om barnbonde och torparfamiljer. Men då det
var fråga om Amerikaresor, så togs porträtt för
att den fort resande skulle ha eli minne av
far och mor och syskon. Iburen från modern, som lästes
högt för sonen stod: "hälsa min lille käre gosse, vilket lockade gossen
till färar.

Barnfotografi nummer tre är från Hestevärna.

Det är en helt vanlig verkstadsarbetare på Ytterfabriken, som heter Mållberg. Han bodde här i Smedbyn.

Det var elva barn, och han, var det viss, som åkte till Amerika. Då tog Mållberg och hans hustru sinna kärnan fram. Klädde sig i sina allra finaste kläder och klädde barnen fina, de hela minsta sättes i sinna vagnen och så hanskade familjen till fotografen i Jönköping och blev upplatade, så att de bortes ande barnen kunde få bli minne med sig. Den lilla flickan, Becka fja, namnet har hon avskyti hela sitt liv, att heter Becka, (som en grotta scallas för) hon lever ännu och är född 1875.

Kjolen har dragits upp, så att det skall synas att hon har en spets på underkjolen, och modern håller ett litet tag i handen för att hon skall sitta stilla.

Beckas är hår ej fylda hem här, och är den enda hår av syskon trecken.

Fotografi nummer fyra är taget i Karlskrona.

Det är taget till en Amerikaresa, då man
könde och följe den avresande till hamnen.

Det är en familj ifrån Vireda socken ifrån en
liké, så allt sätta finare bondgård, ev. Olofstorps
som detta släkt hade. Det berättas i släkten,
att kvinnan på fotot hade hjugotvå nya klänningar
i sin budekista då hon gifte sig.

Kostet lär vara taget ungefär 1870, kanske
något tidigare. Sakeri är det den första
riktiga kostymen den lille pröjken har.

Släktnamnet är fotogen Sybille, men jag har ej
så många satta på detta. Släktlingar till ber. och min
avlidne make. En syster till min makes farmors mor,

är det, och hon var född Sybille, och så hennes barn.

All mosskrädderi fanns på ostre i förra körning där
man beställde mossor och där är mossan köpt som

a. Ivanberg har på kost nummer 2.

ACC. N:R M. 16134:71.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnfotografi nummer fem. flickan född 1905 (inskrift 97)

Det visar en knapprast härlig flicka i pappa
Huskvarna 1906. Med undantag av volangen
som sättes dit till fotograferingen, är klänningen
hemmes dopklänning, som även en annan
unge haff. (för att fåla vardagspräk). Här används ordet
unge. Föräldrarna trodde ej att flickan skulle
leva, ty hon hade andningsbesvär och
de ville ha en bild av henne innan
hon dog, och i dopklänningen.

Det var en vanlig fallig arbetarfamilj på
Vapenfabriken som var föräldrarna och berättaren
är den uppfotograferade flickan, som överlevde.

Nummer sex är också i pappa Huskvarna samma
år. Då var det modernt med de stora
kragarna på både flickor och pojkar.
Kortet är av en projektor.

fotot
salutes

ACC. N:R M. 16134:72.

N:12 är fam. Rubergs. Så väldegit fina blev de i Amerika
80-tals kost. ifrån Gränna.

På kort nummer 3 ser man de
tröjor som barnen hade, även som
ypperplagg. De hade ju inga kappor.
Inunder projektkarnas kavajer kunde
de ha en tröja av det s.ko plätta bygget.
Sådana som barn hade på sommaren.
Eller om man ville kalla tröjan
för kavaj. de var sydda i den stilen.

Kort nummer 8 visar barn ifrån Lantbruk
i Ölmstad i sommar - skoleklaäder.

Examenskläder. vid rekel skifte eller
mågot tidigare. 9 visar en huskvana pojke
i koft. Arbetare son. 10 en anonym flicka
ifrån Gränna. Det illa åtgängna kortet har
skickats hem till Sverige ifrån Amerika. Bonde
folk ifrån Storgården. Ölmstad. 11 tjugotals kost
ifrån Fredala (anonymt för mig)

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16134:73.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Spjälahäcka kärren eller primavagnen
började bli omodern i början på
tseklet i Huskvarna.

Härringarna började allmänt köpa de
dyra fina barnvagnarna som fanns i
handeln.

Som protest mot denna arbetarkögförd
köpte Thammens fru, 'brukarns' eller
brukspatrons, en spjälahäcka kärra som
hon drog den lille sonen i då hon
var ute och promenerade i Huskvarna.

Det som dugde till brukspatrons son
hönde även detta till arbetarungar,
men det lyckte inte de högfärdiga
arbetarkasturna de fortsatte att köpa riktiga
barnvagnar.

Välsignelsen. Torps familjen var religiös.

Det var i början på detta året på
torpet Grångården ovanför Helsingör.

Torparen och den tolvåriga sonen lätgo till sammans
i soffan. Försen hade somnat. Fadern rabbade
honom vid armbågen: "Du har glömt läsa
aftonbönen." Sonen rabbblade Fader var och välsignelsen.
och somnade igen. Fadern slockte honom i grotta: "Du
glömde be Gud välsigna far och mor." Pojken vaknade
hittil: "Du välsign far, du välsigne mor." "Och systern,"
manade fadern. pojken rabbblade, och somnade igen.
Fadern slockte igen: "Oss" drängen, glöm inte
drängen." illskrift svarade pojken: ja, giv
fasset; drängen, för jag ska söva nu.

Petad, men smärtigt rodd halade fadern om des på
fabrikken.

ACC. N.R M. 16134:75.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

P. S. Jag skrev 'präste gärn' i
Huskoarna. Det betydde ej att
det var prästens bostad, utan
det var en kåk mitti Väpenfabriken.
om vilken Doktor Hjortson utropade:
"Tag ut människorna och brann
huset, eller kåkarna, det var
sedan han varit inne i
'präste gärn'."

Hårvård.

En osmaklig sed i östra Skåne, intill 1914 och något längre var, att ha fell eller smör i härit, så att det låg på klishåt mot huvudet. Det var vete för att underlätta hårtämmingen med finkam.

Då hade de en smötklick i den ena handflatan, tog med finger toparna och gned in av det i hårbottnen.

Jen lirkade härit härskeforn
kändes obhägligt. Ur en visa på den tiden, minns jag profen: "Med hönsapels i härit, det låg så slätt och gramt..

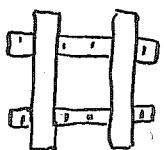
Här i Västra har den sedan ej varit vid den tiden ålminstone. Här har använt fest, för att få härit att ligga slätt med bina.

Lekar. Främmande tog gärna det lilla barnet i hand för att hämma hur tungt det var, men oftast var barnet rädd för gästen, då sättes det på foten och ungades med högt, och sen fick det sta på foten och gunga. För själv brukade också man sej eller barnet med detta, då man hade tid och barnet var kinkigt. Eller låta det sitta på knäet, eller låta det sitta, ^{Skåne-Tranås,} pölle på gung. {som de sa. på en hand, och gunga lite på denna.}

I Småland, säger de, silla ^{hona}. Om andra lekar har jag berättat i 114. Rida Ranka och sådana lekar. Fåglar som flog, lek med fingrar med armarna: "Där bor ^{Skåne-Tranås,} smeden ^{bäcker} mell*li* leden, där bor seckan ^{mill} i marken, där bor du, där bor jag. Baka, baka ranka. . .

Rida möllesäck. Rida kungahäst på aklura. Det var ej mycket smek och kenappast ryssar, den barnen ^{Skåne-Tranås,} kommit över spådbarns åldern. De vände också gammelkaka med barnen.

Lekar för de minsta. De hade fall och grankollar till för och för. även i Vista. Kröne var det svårt att skaffa kollar. Men de små knubbiga kvistar, också där grenen går in i stammen kunde man hitta ibland bränt torven, man hämtade på mosen och de var ljusbruna, släta och fina och blev till kor för de små barnen. Och dessa var man så nöjd om. Konna: Sma barn lekte med vedträ. Två barn lärde vem som byggde högast hus, men även ett ensamt barn kunde hålla på att leka rökt långa denne leke. På vintern sätts staplades veden ute, för att snabbt fortka och på här lades grämmarna, varför varo.

På bordet om vintern. Snurrades det, ett gammalt klockhjul gick nästikt bra att snurra med, men av en hämptig hästvila blev det en bra snurra också.

Hos en småbukare i östra Skåne.

Om det inte fanns någon far och mor förfäder,
någon sjuktig foster eller moster som kunde
se till barnet, så fick modern göra det.

Väst var det ju med första barnet, det fick
följa med i arbetet eller blev det bundet
vid sängstolpen, (även ^{sed}; Vistabekken) så att
det ej skulle röra elden eller något annat.
Annars bars de med, eller drogs i grimma vagnar
fick sitta på en schal eller filtbit.

Pedan i ett års åldern fick de börja lära att lyda
ej röra, smäll på fingrarna. Hydnad kröndes.

Min vilja är ditt ja. Jag minns min farmor
Ingar Märkens dotter ifrå Vanstad hon var född 1843.
Hon nåstod att barnen borde kryssa ruset.

Riset var alltid nära till hands. En enegren kunde till och med användas till sätt små barn.

Och respektens och eventuellt hatet till vis och föräldrar växte med barnet, ty det är inte alltid som de gamla där mere sa: Den man älskar den ager man, eller, man kysser den hand som ager. Om barnet ville ha något rade det ödmjukt: "Få-å-å- r jo de?" och bedjande.

Kanske deras bön blev beviljad, om de varit riktigt snälla. (Ja, kan ni lärka, uppdecknaren fick en stort äpple en gång, är förvarad åmme) "Vill du vana? Lyder du inte, får du stå i skorstenen! denna farans fulla svarba plats för riktigt små barn.

De fick präga mor och far, farfar morfar, mormor morfar. morska även till bekanta bröder och foster och farbröder till i riktiga sådana. Men ~~titt~~ far och mor sa till sina föräldrar.

I östra Skåne var det många fär, som självva sätto och gjorde flickorna till de små och till hela familjen, man kunde ju ha tid men inte pengar.

Flickorna hade skalar som ejter plagg. till mot 1910 fälts (Sk-Tranö) med nribben mot ryggen, korsade över bröstet och knutna bak. Hår i kommades mest med mittbena över hela huvudet. och två hårdta flätor vid sidorna.

Pojkarna hade sina lockar tills skolan började oftast (slutet på 1800-talet) eller lite innan.

Det var en stor skillnad mellan herrskaps kläder och de större hemmans barnas kläder och de enkla, farliga småböndernas och husmans barnas kläder. Den skillnaden formades så sent som på 1920-talet. Men har endan för undan jämnats ut, nu behöver ingen skärmmas

Mer för att man är född i Sk-Tranö eller Ondslunda,
(uttalande av en Sk-Tranö bo i Höderup) (ännu värre)

Det lilla barnet, som modern kallat och lekt med då det var knäbarn, kallat det att skratta, kunde se häpet och förvinnat och kanske fortsätta med det, det inte fick göra, ytterligare bestrafning och leendet förvandlades i farar. Gant en drott skulle man sjunga om det vore 1962. Men jag tänker mig heden i början av 1900. Ni ga och briga och backa inpräntades tidigt. Så snart det kunde stanna fram några ord fick det tacka för mat och säga god natt till far och mor och de övriga familjemedlemmarna. Fick barnet följa med bort, så fick det sitta stilla och lyssna, så att föräldraerna kunde ha glädje av sitt väloppförsade barn. Hemma, om någon korr så skulle det kryssa bort i en vre och ett plåna sig så mycket som möjligt. Inte fick de petta sig i nason, då kom kråkan. Vid kamringning sätta stilla.

Haklappar användes, det var ju konungsläder mot de hårdas tyg. men även för kläderna, vilka gavas även som gulmoss-gåva, åt minstone för fenticosju år sedan fick en pojke på nummer 20; Sk-Tranås ett förkläde i dopgåva, se bokn.) det var så sent att den äldre systemet som han är berättare hade det på sig, när skolan började.

Det var av vitt tyg med tunna blå stränder. I två tre års åldern fick barnen hästkor och sedan läderkängor. Vid fyra-fem års åldern fick pojkkarna smäcka byxor.

Och flätade strumpband tigga bånn, att hålla strumporna oppe med.

Senare ett gummiband med en knapp på att ha nedanför knäts. Byxorna vor ju halvstrumpor svarta och tunna i en sorts näckstick-längning. det fanns röd-gröna till flidor. Kun stickade

ACC. N.R M. 16134:84.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Pojkar och flickor hade smedelbärt efter
det bindningens slutat vid en sex - sju
månader koltar av 'verken', gråa, tunna
eller grädelina. Det var gamors klänningen
som nu kom till användning. Den var
på stor att om den bara höll skulle den
räcka till tre års åldern. Om sommar
kunde barnet i bästa fall om gräden medgav,
ha en linneklänning, annars samma
sommar som vinter. Klänningen knäpptes
mitt bak halft ner, när barnet skulle
söva vikttes klänningen uppåt för att ej
 bli näst och en blojor lades i brekant om
rumpan. Klänningen kallades inte
kolt, den kallades för slum.

Och tiden är för det jag nu skriver slutet av 1800-tal.
Till 1905-1907 ungefärlig.

vid kamningen: "Antingen sätter du stille
eller drar jag håret av dig!" eller: "Vill du
att lösstenen skall dra ner dig i bärken?"

Torkades näsan med ärmen, vilket är så nära
till hands för en tre fyraåring, låt det: "Nej, eller rättare:
"Inörarm, Inörarm, nu kommer Krågan, nu
kommer Krågan", det var som en liten visshump.
Hatan och skaumannen bodde i skogen.
Ännu i denna dag då i synnerhet flickor i från
Skåne kommer hit upp till Småland, så är de
så gadda för skogarna här. Fast det beror väl på
mest, om de är födda i annan del hälle och inte skogs-
vana. Små troll bodde också i skogen, de kunde
rolla bort de små barnen och göra dem vilse, så
att de aldrig hittade hem igen. För att inte
glömma skausmäni. den var förställs farlig
mest för äldre folk. Man borde inte att hon

ACC. N:R M16134:86.

gjorde de små barnen illa. Ytjässan, den stäcka,
var i brunnen, lätade man sig ut över den
och hon fick tag i en, så släppte hon en aldrig.

"Ja ska de marnesät och se te kjörna,

Om nu e du små häinne, ella kommer
mörke mass' o far di."

Det var en stor häst att ligga emellan far och
mor i nängen, hygghet i mörket. Men då syskon
kom fick far maka sig undan och ligga
någon annans bens. När tredje barnet kom,
brukade de två största ligga till sammuns
i någon soffa. Sen kunde far också ha någon
jämte sig, en pojke till ex i åtta-tolv års ålder.

Ett flicka och en pojke kunde göra ligga
samt man. Två pojkar också, men två flickor
skulle aldrig ligga sammun ty den starkare

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N.R M. 16134:87.

slog kraften ur den svagare.

Vid matbordet satte den minsta i mors knä.
de andra fingo sätta "och väta" runt bordet.

Barnen fick leka på golvet med grallen, inte
vara på de andra möblerna, i soffan fick det
sitta förstätt eller på puffen som ofta fanns i
hemmet. De lekte med rydda bollar, trädruvar
fras docka, någon burk. Fanns köpta skänkta
leksaker skulle de gömma.

Takerna kunde förvaras i till ex. nedresta facket
i kommoden. där var det lätt att ta fram och stoppa
in dem, eller under soffa eller säng.

Jag kanske i Luf. 114 skrivit om detta, ty det är
min syster Ines Leo gamla berj jag citeras. Jag
minns inte vad jag skrev i 114.

De små strumporna skulle gärna vara stickade
av lamull.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Blev barnet sjukt, om pannan var het
och ögonen dunkla eller glödiga.

Fick det läggas, helst i ensam säng.

Fick närm i dricka med starkpeppar i.

Kaffe, söt, söt med fälg i.

En silke dock om halsen och far leder
sig över prängen och är mild i frösten,
och mor likadant. En ylle dock bands
om magen och mycket annat.

Hög barnet sig, det gick bort i kattens
rumpha, man blåste och man sa' om jag
minns enligt "ambäga stötar och änke manasorg
gå smart över." En massa ordstår finns, men
dem bryr jag mig inte om ifrån denna trakt i
Skåne.

Om söndagarna fingo barnen sätta stilla
och lysta medan mor eller far läste evangeliets.
Redan i fyra års åldern fick barnet följa med
till kyrkan någon gång.

Gud såg allt vad de gjorde. Gud kunde
ta mor och far ifrån dem om de ej varo
tillräckligt småla. Han tyckte dock om
barn, små änglar hade Gud i himlen, dit
de finge komma en gång, om de bara var
småla. Annars kommo de till det ställe,
"där masken aldrig dor och elden aldrig
stocknar". Man sa inte helvetet, av grunden, var
det. Den prata des ej så mycket om, men ändå
att man blev medveten om det innan skolan
började. Men någon gång kunde äldre urväktande
säga om barn som lekte: Låt dem vara tids nog

ACC. N.R M. 16134:90.

Kommer livets allvar. Det var så sant.

Om inte förr på blev det då skolan
började.

Om matvanor gäller i sort sett, vad som
skrivits om sedes häri från Vista.

Barnen fick låta maten lägga runt.

Lista biten kallades trivsbiten och skulle
absolut åtas upp. Mögligt bröd skulle
de åta för att bli stora och starka.

Detta jag skrivit här, är ungefärlig som

det var i Ingelstad och Albo häradet
med socknarna Ske-Tranås, Önslunda

St. Olof, Fågeltofta, alltså inte bara ifrån
nummer 20 i Ske-Tranås, men en hel del
därifrån och är min mellanlyske berättare.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lekar:

En av ungarne i taget, kunde få hålla i
reven i spinnrörken medan hjulet gick.

Tyskron lekte gomme, man gönde ringen,
eller någon myckel. Ibland klipptes gubbar
och gummar, länga trader som väts och de
stod i ringar eller trader på bordet.

glaskulor sullades med. Blindbock.

Men först och främst den verkliga leken:

"Tystast längst." Ute lekte man "klubbes"
eller "pjälli", gomme, hoppa bokt, kol i håla.

Rida kunga häst för pojkkarna. Det fick ej flickor
göra, och boll för flickorna som också lekte
med brasdockor. Ring dans lektes gärna
och de frostliga nälelekarna, men det födrades
flera barn till dem och de lektes mest i skolan.

De rödgrön-rutiga strumporna i Sk-Tranås.

På skogen skogen bodde en småbonde,
Nils Olsson och hustrun Johanna (på nummer 8 var jag det
var). De var ej så unga och hade bara en flicka, Tora.

Hon var född ungefär 1910. Den flickan brukade
ha rutiga strumpor i högrot och gräsgrönt, som
hennes gamla morfader stickade åt henne.

Hon hade dem också i skolan de första
dagarna där, men sen fick hon andra, som alla
de andra barnen hade då, nöttingen plätsnickade,
eller en röd och en avig eller mest vanligt blå
rata och två aviga i svart eller buntat ullgarn.

I början på seklet, eller kanske i slutet, ^{av förra} stickades
buon och svartrutiga strumpor av en gammal männska
(Enred/Häcken Trolössons/minnmors hushållerska) som mina
syskon hade innan skolåldern. Stickningszádet är
mycket okänt.

'Pågai, sa man i Sk-Tranäs, skall ha
stryk var man per dem, by är de
inte på mån förtret, så ännar de göra
en.

Men då de var små, jag tänkte skriva
att födningarna ej var så stora då, men
jag avstöd, då det gäller östra Skåne.

Hur som helst, så var det mer genant för
en projekta att leka flicklekar än för en
flicka att leka projeklekar.

Och fosteran var hårdares för projekten än för
flickan, som kunde uträkta sällan, just
för att hon var flicka.

Bland noblessen var det ett hjärtligare
och ömmare förhållande mellan föräldrar, barn,
än det var i småbondeterrängen.

"Du som e 'kär', ska väl inte leka med
dockor. Och i visan sjöngs :

I Östergötten föddes ja
i stora staden Skara
och gjorde puss av alla slag
ty pojke sås mig vara.
visan sjöngs i berättarans bandom

I Skåne - Tranås låt det:

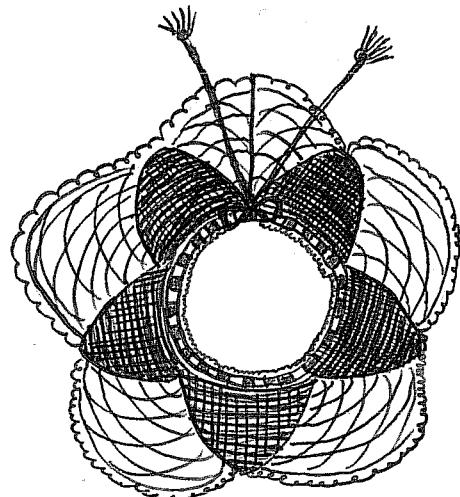
Töser vill ni köra öser
påga vill ni käppen smäga.

dette är kanske mer en spelning än gäst
skolbarnen då barnen hade lärt sig livets
allvar.

ACC. N.R M. 16134:95.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kragen sätta utonordentligt väl kring halsen.
Vislet ut från sidorna.

LUF 98

30/1-63.

Den vinkade kragen ifrån nummer 20 i Sk-Tranö
användes av såväl fyra åringen som tolvåringen.
Användes av alla flickorna till finklädsel.

Mönstret broderades ifrån Ramsåsa, där modern Johanna
Håkansson hade haft sitt hem. Första barnet på nummer 20
som använde den är född 1899. Uppi. har använt
den som småbarns krage och några ggr i
skolan.